

מסע אתגרי

**פרויקט ניסיוני לבנים גילאי 12-14 בחטיבת
הביניים בבית הספר המשותף בחוף הכרמל,
הכולל שימוש בגישת "טיפול בהרפתקנות
וטיפול חווייתי (outdoor training) ופוטו-תרפיה"**

יוסי דיאמנט

והם חסרי ביטחון ולא בולטים, עד כדי היותם "נעלמים" מן המעגל החברתי. נערים אלה זקוקים לתמיכה ברמה האישית. בשל היותם שקטים בכיתה המורה אינו מתלונן עליהם, וכך הם גם "נעלמים" מעיני מי שמתפקידו לספק פתרונות לקשיי תפקוד. מצאנו שגם בין חברי קבוצה זו יש נערים בסיכון.

השופט אלי שרון (שרון, 1993) מגדיר ילדים בסיכון (עמ' 6): "...מצבו של קטין עקב חוסר תפקודו והסכנה הנשקפת לשלומו, שמקורם ויסודם בנסיבות אישיות של הקטין עצמו, של משפחתו או של סביבתו." האטצ'יסון (Hutchison, 1990) טוען שיש מחלוקת לגבי עצם היכולת להגדיר את המונח, וזאת בשל הקושי לקבוע כלי מדידה או בייקטיביים בשעה שהערכה נעשית מתוך נקודת ראותו של המעריך.

לדעתי, "היעלמותם" של חלק מהילדים גורמת לכך שהם נשכחים ואינם זוכים להתייחסות. היא גם עלולה לדחוף אותם להסתגרות ולהתבודדות או אף לחיפוש אחר פתרונות שליליים כדי לשמור על הקשר עם סביבתם ולקבל ממנה משוב - אפילו אם הוא שלילי. לפיכך, אני רואה כל פעילות המפנה כלפיהם תשומת לב חיובית כפעילות של מניעה.

קבלת החחלטה הניהולית לפנות את הזמן לפעילות בעלת אופי של מניעה מצביעה על מגמה בעבודת מחלקתנו (אשר בשל עומסי העבודה עוסקת לא מעט ב"כיבוי שרפות") ושל אמונה כי פעולת

מחלקת הרווחה במועצה האזורית חוף הכרמל קיימה במהלך שנת הלימודים תשס"ח פרויקט משותף עם חטיבת הביניים בבית הספר המשותף חוף הכרמל של המועצה, תחילה נערכו דיונים משותפים שנועדו לגבש את החלום לכדי מציאות ולקבוע את אוכלוסיית היעד ואת אופי ההתערבות. הפרויקט יצא לדרך לאחר סיום ההכנות, עם תום שביתת הנערים הגדולה שהתקיימה בתחילת אותה שנה.

למי נועד האתגר?

קבוצת היעד נבחרה על ידי מנהלת חטיבת הביניים, יועצות ממחלקת הרווחה, הפרויקטורית של המחלקה ואני. הקבוצה כללה בני נוער שלטעמנו אינם מקבלים את תשומת הלב שלהם הראויים. בני נוער אשר נמצאים בשולי החברה

הכותב הוא פקיד סעד לחוק הנוער, המועצה האזורית חוף הכרמל. המאמר נכתב במסגרת התכנית "חכמת המעשה" - מחזור י"ב, בבית הספר המרכזי לעובדים בשירותי הרווחה - 2009. מרכזת הקורס: ענת הראל; מנחה: ספי גולדברג

לבו של האתגר:

- לזהות את הכוחות ואת היכולות הטמונים בנערים ולסייע להם לזהות אותם בעצמם;
- להניע את הנערים להיעזר בכוחותיהם האישיים ולנוע יחד עמם לכיוון של הצלחה והישגים;
- לשפר את הדימוי האישי ואת הביטחון העצמי של כל אחד מהנערים;
- לשפר את תפקודם החברתי של הנערים.

הרציונל המקצועי

מתוך התובנות והניסיון האישיים שלי כאיש מקצוע, אני מאמין כי הנעורים הם תקופה חשובה, שבה מתעצבות באדם תכונות רבות אשר ישפיעו במידה רבה על עתידו. הפרויקט נועד לאפשר לנערים שנבחרו התנסות אחרת, שתגדיל את המודעות שלהם לכוחותיהם וליכולותיהם וגם תעודד אותם להעז להשתמש בהם. חוויה כזאת יכולה לסייע להם לשפר את תפקודם, בהתאם ליכולותיהם האישיות. עבודה קבוצתית הינה כלי רב עוצמה, המאפשר לחברי הקבוצה לקבל זה מזה משוב ודרכו להגיע לתובנות אישיות. מנסיוני, נערים בתחילת גיל הנעורים מתקשים לבטא את

המניעה תשפר את מקומם האישי של הנערים ואת הביטחון העצמי שלהם. השינוי ישפר את תפקודם וימנע - או לפחות יפחית - מצבי סיכון עתידיים. הבחירה בקבוצת "הנעלמים" למעילות של מניעה התקבלה בחשיבה משותפת של מנהלת המחלקה שוש אלזרע, של פרויקטורית המחלקה זיוה דיין ושלי.

Reaching out - הדרך להגיע אל אוכלוסיית היעד

מכאן, זיוה ואני יצאנו לבית הספר כדי לפגוש את מנהלת חטיבת הביניים ואת יועצות כיתות ז' וח'. לאחר שהבהרנו את המאפיין התפקודי של הילדים שאתם אנו רוצים לעבוד, עלתה השאלה האם לבנות קבוצה חד מינית או קבוצה מעורבת. התקבלה המלצת הצוות החינוכיים ייעוצי של בית הספר, לבנות את הקבוצה על בנים בלבד. מלבד העובדה שהבנים ייענו ביתר רצון לאתגרים שיוצבו בפניהם, כך גם יימנעו ה"רעשים" סביב המפגש בין המינים ונוכל להתמקד טוב יותר בהשגת המטרות. קיימת גם עמדה אחרת, לפיה עירוב המינים יכול דווקא לתרום, אבל לאחר חשיבה ודיונים החלטנו לקבל את הצעת בית הספר. מכאן נקבעו המטרות, בשיתוף פעולה בין צוות בית הספר ומחלקת הרווחה.

בחלקו מהגדרת המאפיינים של קבוצה זו.

חיפשי כלי נוסף, שהשימוש בו יסייע לדיון, ובחירתי בגישת הפוטורטרפיה. בחירה זו נבעה גם מהעובדה שלמדתי את הגישה ושאני עוסק בצילום כתחביב. מבחינתי, צילום הוא ההתרגשות בדרך לשמר את הרגע; זה לחפש את הזווית הנכונה כדי להנציח את החוויה, ניסיון לשתף את האחר בחוויה שאותה בחרתי להנציח. הצילום הוא גם מעשה המחבר אותי עם זכרו של אבי ז"ל, אשר היה מורי הראשון לצילום. הוא היה אדם מופנם שלא הרבה בדיבור, והעיסוק בצילום היה אחת הדרכים לתקשורת בינינו. בשל כך, בחוויה שלי הצילום נתפס כהכלה בתקשורת הבין אישית.

את גישת הפוטורטרפיה פיתח ד"ר דימונד הבריטי, במחצית השנייה של המאה ה-19. צילום המטופל במהלך הטיפול מאפשר שיקוף ויוצר תחושת נראות. בתרפיה באמנות, למשל, יש חשיבות רבה לשימור עבודותיו של המטופל. המטפל שומר את

העבודות עד לתום הטיפול, ואז המטופל מחליט מה הוא רוצה לעשות בהן. לעתים מטופלים יוצרים עבודות שאי אפשר לשמר, והצילום הוא הדבר הקרוב ביותר לשימור שאפשר להציע. צילום הפעילות החווייתית והצגת התמונות מאפשרים ממד נוסף בשחזור החוויה ומעצימים את היכולת לקיים דיון שיכלול משוב בין-אישי, שחזור של החוויה והצגת התפקוד האישי של כל אחד בתוך הקבוצה.

האמנו שדרך הפעילות נוכל להציע לנערים הזדמנות לחוות הצלחות, כמו גם תמיכה קבוצתית ותובנות אישיות. אפשרות לבחור לעצמם תפקוד אחר בדרך להיות אנשים מצליחים ומאושרים, המגשימים חיים של ערכים בהתאם לשאיפותיהם הפנימיות.

החיבור בין פעילות פיזיולוגית לשיחה הטיפולית יחזקו גם את הלמידה כחוויה חיובית. חוויית הלמידה הקבוצתית, המלמדת כי בכוחות משותפים מתגברים על מכשולים, גם תשפיע על הנכונות לנסות להתמודד ולהצליח ברמה האישית

רגשותיהם, משום שעדיין לא רכשו מספיק כלים כדי לזהות אותם. נדרש לכן לחפש דרכים יצירתיות יותר לשימוש בכלי הקבוצתי.

בחרנו שני כלים. הראשון הנו הגישה של טיפול בהתפתחות ולמידה חווייתית (Outdoor Training). גישה זו התפתחה במאה הקודמת בצפון אמריקה, ובהמשך שוכללה מאוד באוסטרליה. הרעיון העומד בבסיסה הוא חשיפה בלתי אמצעית לאתגר ולפעילות מעצימה, בהשראת הטבע ובתנאי שטח לא מוכרים, לכך מתווספת העוצמה של הקבוצה, אשר מחברת בין חבריה ומאפשרת להם להתבטא ולהתפתח במגוון תחומים: עבודת צוות, כוח רצון, יצירתיות, גיבוש, כישורי חיים, תפקוד במצבים של אי ודאות, תקשורת אפקטיבית, עמידה בלחצים. כל זאת באווירה חופשית ותומכת, דרך משימות של אתגר וחוויה. ההשתתפות בחוויה ואווירת הקבוצה המתגבשת ממפגש למפגש הם כלי עוצמתי, העושה את שלו עוד לפני שהקבוצה יושבת לעריכת המשוב.

הגישה הינה מתודה חווייתית המתמקדת בחוויית הרגע של המשתתף. לאחר ביצוע המשימה, הקבוצה משוחחתי עליה ומחפשת את האנלוגיה לחיי היום-יום. החיבור בין פעילות פיזיולוגית לשיחה הטיפולית יחזקו גם את הלמידה כחוויה חיובית. חוויית הלמידה הקבוצתית, המלמדת כי בכוחות משותפים מתגברים על מכשולים, גם תשפיע על הנכונות לנסות להתמודד ולהצליח ברמה האישית.

יצאתי מתוך ההנחה שיחיה קושי לנהל את שיחות המשוב, תוצאת הקושי של בנים בגיל זה לבטא את עצמם. מה גם שחלק מחברי הקבוצה הם נערים שתקנים, שממילא אינם נוהגים להרבות בשיחה ובוודאי שלא על עצמם. נתון זה נגזר

תכנון האתגרים

ההנחיה של המפגשים נעשתה במשותף על ידי כותב המאמר ועל ידי דותן חיים, בעל תואר מוסמך (M.A.) ב-Outdoor Training (באוסטרליה) ומכשיר מורים בתחום במכון וינגייט.

המסגרת שנקבעה כללה 12 מפגשים בני כשלוש שעות כל אחד, פעם בשבוע אחרי הלימודים. בסיום סדרת המפגשים יצאנו למסע של יומיים בטבע. סיימנו במפגש מסכם, שאליו הוזמנו הנערים והוריהם. התכנון נעשה בזמן שביתת המורים הגדולה (תחילת שנה"ל תשס"ט). היועצות פנו למתכונת, וביחד הרכיבו רשימה של מועמדים.

בבדיקה שלנו במחלקה נוכחנו לדעת שכמעט אף אחד מהנערים ובני משפחותיהם אינו מוכר במחלקה. פנינו לבית הספר עם רשימת הילדים המוכרים לנו מכיתות ז'-ח' וביקשנו לשלב את חלקם בפרויקט. היועצות פנו להורים ולילדים המועמדים והציעו להם להשתתף בפרויקט. בסופו של התהליך התגבשה הרשימה, שאתה יצאנו לדרך עם תום השביתה. כל ההפעלות הונחו על ידי דותן. במפגשים הראשונים כמעט שלא התערבתי. הוא זה שנתן את התוראות ואני צילמתי את הפעילות. מצב זה שם אותי מבחינה מסוימת כצופה וסניע

לי לזהות את דפוסי הקשר הבין-אישי של הנערים ואת דרכי התפקוד שלהם. לאחר כמה מפגשים כבר הייתי מוכן גם להתערב ולהתייחס לאירועים שזיהיתי. התייחסות אישית הייתה כמובן גם קודם לכן, בבחירה שלי לצלם התרחשויות אלה או אחרות. כאשר הרגשתי שאני מתחיל להכיר את הנערים, בחרתי מתי להיות פעיל יותר בהנחיה ולתת התייחסות ומשוב אישיים.

חלק מההתערבויות היו ברמה של אחד לאחד, בהזדמנויות שונות. מבחינה מקצועית, אני רגיל להיות פעיל כמנחה. כאן ניתנה לי הזדמנות לבחור מתי להתערב, מתוך תחושותיי המקצועיות-טיפוליות. תשומת הלב האישית שניתנה למי מהם יצרה פתיחות ומוכנות לשתף פעולה. במבט לאחור על הפרויקט, נהניתי מאוד מתפקידי.

הקפיצה למים: הדיון הקבוצתי

הדיון הקבוצתי היה אחד הכלים שבהם בחרתי להשתמש לצורך בניית התובנות האישיות. כפי שכבר ציינתי, הנחתי שיהיה קשה לקיים אותו בשל גילם הצעיר - אבל לא ידעתי עד כמה. מצד אחד, הגישה שמאחורי הטיפול בהרפתקנות רואה בעצם העשייה והחווייה את עיקר הדרך הטיפולית. כלומר, השיחה אינה חשובה כמו החווייה עצמה. מצד שני, אני מאמין

החוזה הקבוצתי

שעיבוד החוויה באמצעות השיחה הקבוצתית מעצים עוד יותר את החוויה. משוב הדדי בין בני הנוער, בסיוע הנחיה מקצועית, הוא הזדמנות נוספת לחוויה חיובית ובונה. לכן גם הוספתי את נושא הצילום, המעודד שיחה ומשוב.

כבר במפגש הראשון (ראה תיאור המפגשים בנספח), לאחר שהקבוצה נכשלה בביצוע המטלה, ניסינו לקיים שיחה כדי להבין היכן הייתה הבעיה. הנערים דרשו לפעול ולא לשוחח. לא התקיים כל דיון. מבחינתי, זה היה מתסכל. השבתי לעצמי שבייתה, למשל, הם יודעים כיצד לקיים דיונים - ומה קורה כאן?

למפגש השלישי הבאתי תמונות מן המפגשים הקודמים. ישבנו לשוחח על שפת הים. הפעם התקיימה שיחה, אולם קצרה מאוד. לא הייתה להם סבלנות להתייחס לתמונות. הבנתי שלמעשה לא ברורה לנערים מטרת העבודה עם התמונות. ואולי זה היה חושפני מדי עבורם?

במפגש הרביעי נסב הדיון על בניית החוזה הקבוצתי. זה היה דיון ענייני. שדרטו הם קיבלו על עצמם חלק מהאחריות למתרחש בפרויקט. לא השתמשתי בתמונות, מאשר שעדיין לא מצאתי דרך להביא אותם לידי שיחה עליהן. אולי ויתרתי מהר מדי? יתכן שהייתה כאן החמצה. במפגש השישי, הדיון נסב על סרט. השיחה על הדמויות ותפקודן בסרט קלחה. יכולנו לשמוע את נקודת המבט האישית מתוך ההתייחסות לדמות הקולנועית: מי הזדהה עם איזו דמות, מי ביקר את התנהגותה. נהניתי מאוד מהשיחה. לדעתי, ההצלחה נבעה מכך שהקבוצה הייתה קטנה, מכך שהדיון לא עסק בהם ישירות ומתוך ההזדהות עם הדמויות הקולנועיות, שיצרה עניין אישי.

הדיון במפגש השביעי נסב סביב אירוע חמור מאוד. התברר לנו שאחד הנערים ניסר עץ ברוש, שכבר הגיע לגובה של כשני מטרים. דותן ואני היינו המומים וכעוסים. נבהלתי מעוצמת המעשה. לא תיארתי לעצמי שתוקפנותו של הנער תבוא לידי ביטוי בדרך כה הרסנית. התקשינו לעכל את מה שקרה - כיצד נער המשתייך לקבוצה שבאה ללמוד איך לשרוד בטבע ולהתקיים בו פוגע כך בסביבתו, מה גם שניתנה הוראה מפורשת שלא לגעת בצמחים ירוקים. חלק מהנערים היו מזועזעים וחלקם נשאלו אדישים.

הנערים סירבו לספר מי האשם. ספרנו את טבעות הגזע וחישבנו את גילו של העץ הגדוע. הנערים חשבו שהעץ היה בן כשנתיים, והתברר שגילו האמיתי היה 16 שנים. כאן "נפל האסימון" לגבי חומרת האירוע. הוחלט שבמפגש הבא, שתוכנן גם הוא ביער, נקנה ונשתול עשרה עצים צעירים. במפגש עצמו, לאחר שתילת העצים, לא הצלחנו לקיים כל דיון קבוצתי.

אחד הנערים ניסר עץ ברוש,
שכבר הגיע לגובה של כשני מטרים.
דותן ואני היינו המומים וכעוסים.
נבהלתי מעוצמת המעשה. לא
תיארתי לעצמי שתוקפנותו של הנער
תבוא לידי ביטוי בדרך כה הרסנית.
התקשינו לעכל את מה שקרה -
כיצד נער המשתייך לקבוצה שבאה
ללמוד איך לשרוד בטבע ולהתקיים
בו פוגע כך בסביבתו

בקושי הצלחנו לשבת אתם וללמדם כיצד להשתמש בממה ובמצנן.

כאשר הבנו שאין אנו מצליחים לשוחח עם הנערים על התמונות, הצענו להם לבנות לוח תמונות מתחלף, שייתלה בבית הספר ונפרסם בו מדי שבוע תמונות חדשות שלהם. המחשבה שלנו נבעה גם מכך שהפרויקט התקבל בחצר בית הספר כפרויקט יוקרתי מאוד, ובכל פעם שהגעתי לבית הספר פנו אליי נערים וביקשו להצטרף. פניות אלו היוו עבורי משוב חיובי - אם מה שהנערים מספרים על הפעילות שלנו עושה לאחרים חשק להצטרף, אזי אנחנו בדרך הנכונה. חשבנו שהפרסום יגדיל את הגאווה ויחזק דרך נוספת, אמנם שונה מהמתוכנן, להשתמש בצילומים בדרך שיש בה משמעות.

הנערים הפתיעו אותנו ודחו את הרעיון על הסף. בדיעבד חשבנו שלא היינו צריכים לשאול לדעתם אלא להודיע להם על החלטתנו. חשבנו שחלק מההתנגדות נבע ממרדנות לשמה בסמכות המבוגר, ללא סיבה של ממש, מאחר שאף אחד מהם לא סיפק הסבר הגיוני לסירוב.

לאורך כל שאר המפגשים לא הצלחנו לקיים דיונים קבוצתיים. אם התקיימו, הם נסבו רק על נושאים ענייניים הקשורים בפעילות. הייתה התנגדות חזקה לפיתוח כל דיון שהיה בו אפילו "ריח" של משוב או התייחסות לתמונות. תמיד

תראו אותנו היום, מה עשינו, הכול ביחד." הם תיארו את העוצמה של החוויה שעברו, את התחושה שהציבו לעצמם משימה ועמדו בה בצורה כה טובה. בשיחה הורגש צער על כך שהפרויקט הגיע לסיומו. גם אני נשארתי עם צער הפרידה ורצון לעוד.

ההמתנה לשיחת הקבוצתית, כמו השיחות שהתרחשו ביומיים האחרונים של המסע, לא הייתה לי קלה. הקושי לקבל את הנערים במקום שבו נמצאו, כשלא היו מוכנים לקיים את הדיון, היה מתסכל. ההיכרות שלי ושל דוית עם הנערים, שהלכה והעמיקה עם הזמן מתוך שיחות בקבוצות קטנות בעניינים של גרסה או בשיחות האישיות, היא שסייעה לשמר את התקווה שנגיע גם לשלב הבא.

המפגש הבין-אישי

כאמור, הטיפול בהרפתקנות ולמידה חווייתית מתבסס על עצם העשייה, החוויה, ההתגברות על האתגר. לאורך כל המפגשים, דותן ואני מצאנו רגעים רבים לניהול שיחות קצרות עם נער זה או אחר. התייחסנו לקשיים או לאירועים שבהם הבחנו או סתם שאלנו לשלומם. למשל, אחד הנערים המופנמים ביותר החל לספר לי על משפחתו, על כך שלא הכיר את סבו שהיה

רצו לנוע קדימה, לפעילות הבאה. כך הגענו לטיול בלילה, לאחר יום גדוש פעילות ומאמצים שונים, התיישבנו סביב המדורה. פתחתי בשאלה: מדוע, לדעתכם, נבחרתם להשתתף בפרויקט? כאן התקיימה השיחה שעליה חלמתי כל הזמן. באופן מרגש, הנערים הצליחו להתייחס לעצמם ואל חבריהם. גם כאן היו שניים שבתרו לשתוק, אולם הבעות פניהם, לאור המדורה, הציעו הצצה למתרחש בלבם. היו גם כאלו שהצליחו להתייחס אליהם ולענות עבורם. הם התייחסו למקומם החברתי, למה שהרוויחו משיתוף הפעולה הקבוצתי בפעילויות, מהעזרה ההדדית ומהתמיכה הקבוצתית. הם דיברו על תחושת ההנאה כאשר הצליחו לבצע את המשימות ולהתגבר על האתגרים והקשיים, להתגבר על פחד מגובה, לישון מחוץ לבית, להשתחל דרך פתח צר. זו הייתה שיחה גלויה, ישירה ומאלפת. אם עד אותו רגע לא היינו בטוחים בערכו של כל הפרויקט, הרי שכאן קיבלנו מענה.

למחרת, בסיומו של המסע, ישבנו לצלו של עץ בפאתי טירת הכרמל. המתנו לחסעה וערכנו שיחת סיכום. ביקשנו מכל אחד מהם, כשאלה פתוחה, להעלות את מחשבותיו עם הסיום. אחד הנערים פתח ואמר: "תראו, אתם זוכרים איך במפגש הראשון לא הצלחנו למסור אחד לשני כדור?

האם האתגר נכבש?

ההשקעה הפרויקט הייתה גדולה; לא רק כספית אלא גם רגשית. לא היה בידי כל כלי כדי לבדוק אם המטרות מושגות. דותן ואני בדקנו כל הזמן זה עם זה אם אנו בכיוון הנכון ובדרך להשיג את המטרות שהצבנו. לא תמיד התשובה הייתה ברורה לנו, וגם בסיומו של הפרויקט ותוך כדי כתיבת המאמר הזה עדיין עולות השאלות.

דוגמה לדילמה שלנו: לאחר המפגש העשירי המורות דיווחו שהנערים התלהבו מהפעילות, אך הן לא ראו שינוי משמעותי בתפקודם. האם הן בכלל היו אמורות לראות שינוי כזה? ככל הנראה, בטווח הקצר לא נכון היה לצפות לשינוי התנהגותי משמעותי.

עם כל סימני השאלה, אני עדיין מאמין שהמטרות הושגו: כל אחד מהנערים זכה להתמודד עם המשימות ועם קשייו האישיים וזכה מהקבוצה למושב בונה ותומך, אשר צייד אותו בכוחות להמשיך ולהתמודד עם משימת הגדילה האישית שלו. בנוסף, חלק מהתשובה היא אולי הנכונות שהם הביעו לאורך כל הדרך ללכת אחרינו ולבצע משימות שלא תמיד היה ברור מאליו שירצו לבצען.

רמטכ"ל בצה"ל. סיפרתי לו מה אני זוכר מסבא שלו. שיחות אלו הגבירו את ההיכרות, את האמון והדדי ואת האפשרות למתן משוב אישי ברמה הפרטנית וגם ברמה הקבוצתית. הן חיזקו את עצם השקעת המאמץ ואת ההצלחה שהושגה. ההיכרות גם אפשרה התייחסות אחרת בין הנערים לבין עצמם. היו כאלו שבמפגש הראשון אפילו לא הכירו את שמותיהם של האחרים, ולאורך המפגשים פעלו ביחד כדי להתגבר על האתגרים, תמכו בחבר אשר התקשה להשתלב, עודדו את החלש או את השקט והתאמצו לקבלם לקבוצה. הם למדו לא להתייחס לחסרונות ו"לרדת" זה על זה אלא להתייחס לחלקים החזקים של כל אחד, לאתר שלמדו להכיר אותם. נהייתי מאוד לצפות בתהליכים אלו ולעודד אותם. לדוגמה, אחד הנערים, דובר אנגלית כשפת אם, נהג להגיע למפגשים הראשונים עם ספר באנגלית ובזמן הנסיעה לשבת ולקרוא. לאחר שמצא את מקומו בקבוצה ביקשו הנערים לשמוע ממנו מה הוא חושב או מציע בתחומים שונים, ולקראת סיום ישבו יחד אתו וניסו לחקות את המבטא שלו. בשמחה רבה דיברו כולם זה עם זה במבטא אנגלי, כשהוא "משפר" ומתקן ומדגים כיצד להגות את המילים.

נהייתי מאוד מהפעילות. התרגשתי בכל פעם מחדש מתהליך ההיכרות ויצירת הקשר האישי עם הנערים. התחושה ש"משהו קורה שם", הציפייה למפגש משבוע לשבוע, ההתרגשות מן האירועים הקטנים המצטרפים למכלול ולתהליך - כל אלו השאירו אותי עם ההבנה שאת המטרה שהצבתי לעצמי הגשמת.

החלק שלא צלח הוא השימוש "לפי הספר" בפורטרפיה. לא הצלחתי לקיים עם הנערים דיון סביב התמונות שצולמו. לדעתי, היו לכך כמה גורמים. האחד הוא ההסבר הלוקח בחסר שלי על נושא הצילום בכלל ועל ההתרחשויות בתמונות בפרט. ציפיתי שיבינו תוך התנסות, אך הם לא אפשרו אותה. הגורם השני קשור בארגון הסביבה: מכיוון שרוב המפגשים נערכו בשטח, הציפייה של הנערים היתה לעשייה ולפעילות ולא לקיום שיחות. הם לא היו סבלניים כלפיך ותמיד רצו לנוע הלאה.

עם זאת, את עצם הצילום הם קיבלו ברצון. כאשר צילמתי תוך כדי פעילות הם לא עצרו במיוחד למען התמונה, וכאשר הזמנתי אותם להסתדר לצילום הם נענו ברצון. הם שאלו על התמונות ורצו לראות אותן, וגם שמחו לקבלן בסופו של התהליך. הם שמחו כאשר הקרנו את התמונות בפני ההורים ושיתפנו אותם בסיפור המסע, ואני מניח שהצלחתי להעביר להם את חוויית ההכלה שלי בצילום וכמובן - הם אלה שאפשרו לי להכיל אותם גם דרך הצילום.

אני מזמין את עצמי לחשוב מה אוכל לעשות טוב יותר אם תיפול לידיי הזדמנות נוספת. אני גם מרשה לעצמי לחלום שההזדמנות בוא תבוא. במקרה כזה אשקיע יותר בבחירת המועמדים לקבוצה ואקבע כללים לגבי דרכי השימוש בתמונות ובניית המשוב הבידאי. אילו יכולתי, הייתי נותן בידי כל נער מצלמה ועושה שימוש בתמונות שהם בנחריים לצלם. היה גם מעניין לראות מה היה קורה אם בנות היו חלק מהקבוצה. אני מזמין אתכם, הקוראים, לשאול את השאלות יחד אתי.

ספרות

1. שרון, א. (1993). קטינים בסיכון: שפיטה, דרכי טיפול והשגחה בבית משפט לנוער. תל-אביב: נבו.
2. Hutchison, E.D. (1990). Child maltreatment: can it be defined? *Social Service Review*, 64, 60-78.

ההיכרות גם אפשרה התייחסות אחרת בין הנערים לבין עצמם. היו כאלו שבמפגש הראשון אפילו לא הכירו את שמותיהם של האחרים, ולאורך המפגשים פעלו ביחד כדי להתגבר על האתגרים, תמכו בחבר אשר התקשה להשתלב, עודדו את החלש או את השקט והתאמצו לקבלם לקבוצה. הם למדו לא להתייחס לחסרונות ו"לרדת" זה על זה אלא להתייחס לחלקים החזקים של כל אחד, לאחר שלמדו להכיר אותם

המפגש האחרון, שאליו הגיעו הנערים עם בני משפחותיהם, היה נקודת שיא בחיזוקם של ההישגים האישיים, שהיו גם להישג קבוצתי. סיפור המסע מול כולם, שיתוף המשפחה, קבלת התעודות והאלבום האישי - אלה איגדו את כל ההצלחות הקטנות. ההורים שמחו בהצלחות של ילדיהם, והנערים נמנו להציג במפגש. גם כאן התקיימה שיחה פתוחה, שבה חלק מההורים וגם חלק מהנערים דיברו על המפגשים כעל חוויה טובה. כל אלו אפשרו לשחרר את החוויה ולהעצימה, כמשוב חיובי לכל אחד מהם.

בשל העלויות הגבוהות של הפרויקט, לצערי אין ביכולת המחלקה נכון להיום לקיימו פעם נוספת. עם זאת, הכיוון של שימוש בפעילות אתגרית מחוץ לחדר כדרך התייחסות מקצועית לילדים ולנוער חדר למחלקתנו. בתוך פעילות המועדוניות שלנו מוזמן דותן מדי פעם לקיים מפגשים עם ילדים או עם ילדים והוריהם, כחלק מההתערבות הכוללת שלנו במועדוניות.

ומה אתי? האם אני מרגיש וחושב שכבשתי את היעד? ההתערבות המקצועית בחשיבה של מניעה היא דרך מקצועית שאני מאמין בה מאוד ומחפש הזדמנויות להפעילה. כאן קיבלתי את אחת ההזדמנויות. עם כל ההתלבטויות שתוארו,

נספח

תיאור המפגשים:

- **המפגש הראשון:** נכחו 11 נערים. התקיים במתחם בית הספר. משחקי היכרות: מסירת כדור תוך כדי הקראת שם; להסתדר לפי תאריך לידה ולפי גובה.
- לשבת על הקרקע סביב חבל שהונח כעגול, להרים את החבל ולמתוח אותו מבלי ליפול ומבלי להיעזר ברצפה.
- מולם אווזים בחבל בעמידה. נער נבחר ללכת על החבל ולעבור עיגול שלם כשהאווזים בחבל תומכים בו.
- "הכספת": פיזרנו על הדשא 25 לוחות פוליקל, ממוספרים מ-1 עד 25 וממזורים במעגל התחום בחבל. על הנערים להיכנס לפי סדר עולה של מספרים, לעמוד על לוח הפוליקל שנושא את מספרם ולצאת מיד. יש לדאוג לכך שלא יהיו שניים ביחד בתוך העיגול ושכולם ישתפו וישמרו על הסדר הנכון. נמדדו זמן הביצוע.
- לסיום הולכנו אותם לחדר המחשבים, להקרנת מצגת תמונות של סוגי פעילות אתגרית.
- **המפגש השני:** נכחו 10 נערים. נסיעה למתקן טיפוס קירות וגלישה באומגה.
- גלישה באומגה - לאחר הסבר קצר, כל נער נרתם לרמתם אבטחה ועלה צמדל שממנו קופצים.
- טיפוס על קיר - ניתנה הדרכה והועמדו שני נערים כמאבטחים המחברים לחבל אבטחה, ליד הצוות המקומי ולידו. טיפסו לגובה של כ-7 מטר.
- **המפגש השלישי:** נכחו 16 נערים. תרגילי הנשרדות על חוף הים.
- חפירת בורות בחול במטרה לצבור מים.
- הדלקת אש ללא גפרורים וללא מצת, על ידי שפשוף מקל מצורן מעל נסורת וזרדים.
- שיחה על פעילויות היום ועד היום ומשוב קבוצתי.
- **המפגש הרביעי:** נכחו 14 נערים. עריכת חוזה קבוצתי.
- להניח כמה שיותר רחוק מקו קבוע מקל עץ קטן מותר להניח על הקרקע יד אחת (לא ברכיים או יד שנייה) ובדרך זו גם לקום.
- להעביר את כל הקבוצה מצד אחד לצד שני של "קיר" הבנוי משלושה חבלים אופקיים. לפי סדר עולה יש לעבור במרווחי הגובה, מבלי לגעת בחבלים.
- "המעבר לאי" - יצרנו מחבלים שני עיגולים, זה בתוך זה. על הקבוצה הוטל להגיע לתוך המעגל הפנימי מעמידה מחוץ למעגל החיצוני. כל אחד קיבל לוח פוליקל בגודל דף פוליו. האזור שבין שני החבלים הוגדר כביצה מלאה תנינים וההנחיה הייתה שאסור להשאיר לוח פוליקל בשטח המעגל החיצוני כאשר לא דורכים עליו - כי אז יאכלו אותו התנינים. כמו כן, העלייה על האי צריכה להיעשות כך שכל החבורה קופצת באותו רגע לתוך המעגל.
- חוזה קבוצתי - לאחר שכל אחד כתב ואמר מה היה רוצה

לעשות בקבוצה נכתב הסיכום, שהוא החוזה שלהלן:

פריקט אתגרים - חוזה קבוצתי:

- שיתוף פעולה
- אוכל וכף
- כבוד הדדי
- גיבוש ועבודת צוות
- יותר "אקשן", להשקיע מאמץ
- אין טלפון נייד בזמן פעילות
- אין אלימות פיזית ומילולית
- כשאחד מדבר - היתר שותקים

- **המפגש החמישי:** נכחו 10 נערים. את המפגש, שנערך בתחילתה בבית הספר, הנחתה מורה מומחית לקמארה.
- **המפגש השישי:** נכחו 9 נערים. הקרנו את הסרט "גיבורים קטנים". בסרט עולים נושאים של קבלת החריג, ניווט עם מפה, הישרדות, חברות, עזרה הדדית.
- שיחה קבוצתית על הסרט, הדמויות השונות בו ודרך תפקודן האישי והחברתי.
- **המפגש השביעי:** נכחו 14 נערים. בניית מסתור בשטח, ביער "עופר". הנערים למדו כיצד להכין מחסות מחומר גלם מקומי מבלי לפגוע בצמחייה החיה.
- **המפגש השמיני:** נכחו 13 נערים. ניווט ביער "עופר" בעזרת מפת שבילים טופוגרפית ומצפן. לימדנו את דרך השימוש באמצעים אלה כדי לנווט בשטח.
- **המפגש התשיעי:** נכחו 13 נערים. רכיבה על סוסים. יצאנו לרכיבה בשדות כרם מהר"ל.
- **המפגש העשירי:** נכחו 12 נערים. פעילות אקולוגית ליד עין כרמל.
- **המפגש ה-11:** נכחו 13 נערים. סנפלינג באתר "מחצבות קדומים" עם מדריכים מומחים. לאחר הסבר, הנערים נרתמו לציד וגלשו במצוק.
- **המפגש ה-12:** נכחו 10 נערים. מפגש סיכום.
- העברת מים מנקודה א' לנקודה ב' בעזרת פרקי צינורות פלסטיים שהחבור ביניהם הוא רק בהחזקה ביד.
- בביתה הוצג ציוד קמפינג וטיולים. שוחחנו על הטיול הקרב.
- **מסע אתגרי:** נכחו 12 נערים.
- טיול בן 48 שעות ביערות הכרמל, כולל לינה בשטח באוהלים ובמחסות אישיים שנבנו על ידי הנערים.
- **מפגש סיום:** נכחו 9 נערים ובני משפחותיהם.
- הוצגה מצגת של התמונות שצולמו. דרכה סיפרנו את סיפור המפגשים והמסע. ההורים והנערים התייחסו לחוויה שעברו. כל נער קיבל תעודת השתתפות ואלבום תמונות ובו התמונות האישיות שלו (בין 30 ל-40 תמונות לכל אחד), וכן דיסק מחשב עם כל התמונות שצולמו.